

Vattenmyndigheterna i Bottenviken,
Bottenhavet, Norra Östersjön, Södra
Östersjön och Västerhavet

Yttrande över samråd från Vattenmyndigheterna angående förslag till miljö kvalitetsnormer för vatten som påverkas av vattenkraft enligt Nationell plan för omprövning av vattenkraft (NAP) (dnr 537-14055-2020, 537-9634-2020, 537-6213-2020, 537-9478-2020 och 537-47542-2020).

Sammanfattning

Överlag har Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, inga invändningar mot de Miljö kvalitetsnormer som Vattenmyndigheterna föreslår för de aktuella vattenförekomsterna.

SLU är dock kritisk mot en del åtgärdsförslag rörande miljön som påverkas av vattenkraft. Det framstår av åtgärdsförslagen som avser fisk och konnektivitet som att Vattenmyndigheterna tar för givet att fiskpassager kommer att leda till en bättre miljö.

I många fall kommer fiskpassager med stor säkerhet att bidra till bättre miljö, men det kommer också att finnas situationer där tiden kommer att utvisa att miljön inte blev bättre av fiskpassager och att miljö kvalitetsnormen inte nödvändigtvis nås.

SLU kommer att anordna kortare utbildningar under hösten om vattenkraft och miljö där bland annat problematiken kring habitat- och konnektivitetsförluster orsakade av vattenkraftsdammar tas upp.

Generella synpunkter

SLU har tagit del av den information som Vattenmyndigheterna presenterat vid det övergripande samrådsmötet den 18 mars samt de underlag som funnits tillgängliga på Vattenmyndigheternas hemsida. Överlag har SLU inga invändningar mot de

Miljö kvalitetsnormer som Vattenmyndigheterna föreslår för de aktuella vattenförekomsterna.

Däremot ställer sig SLU tveksam till en del av de åtgärdsförslag som Vattenmyndigheterna ger i anslutning till respektive vattenförekomst. Vi på SLU är medvetna om att Vattenmyndigheterna inte haft de resurser som skulle krävts för att göra en ordentlig analys av vilka åtgärder som behövs för att kunna nå de föreslagna normerna. Vi vill dock lyfta ett par aspekter rörande åtgärdsförslagen.

Utifrån de åtgärdsförslag som ges i anslutning till vattenförekomsterna i VISS framstår det som att Vattenmyndigheterna tar för givet att konnektivitet åtgärder alltid leder till bättre miljöstatus i de fall där man klassat statusen som sämre än god ekologisk status/potential samtidigt som konnektiviteten bedömts som undermålig.

Den försämrade statusen/potentialen orsakas av brist på strömvattenhabitat (forsar) till följd av överdämning, försämrad habitatkvalitet på grund av ändrad flödesregim i en del av de reglerade vattendragen, samt bristande konnektivitet till följd av de barriärer kraftverksdammarna innebär. Av dessa bidragande orsaker till försämrad miljö är det mest sannolikt habitatförluster till följd av överdämning av forsar som orsakat den största miljöförsämringen i vattenkraftreglerade vattendrag. Konnektivitet förluster har också bidragit till försämrade förutsättningar för strömlevande fiskarter, men till skillnad från habitatförluster och ändrad flödesregim kan inte konnektivitetshöjande åtgärder i sig självt garantera en förbättring av miljön. För att konnektivitetshöjande åtgärder ska kunna få en positiv effekt på miljön, dvs på berörda arter och då främst fiskarterna, krävs att de har lämpliga habitat av tillräcklig omfattning att komma till.

Av Vattenmyndigheternas åtgärdsförslag att döma verkar den gällande uppfattningen vara att fiskpassager löser konnektivetsproblem, vilket (underförstått) innebär att miljöstatusen kommer att öka efter anläggande av fiskpassager. Det förhåller sig dock så att i miljöer där det råder brist på habitat för strömvattenlevande arter kan anläggandet av fiskpassager få motsatt effekt, vilket beskrivs i den vetenskapliga litteraturen och fenomenet benämns som ”ekologiska fällor”. Anledningen till att detta kan inträffa är att fiskarna passerar i den nya fiskpassagen, men den miljö de kommer till kan vara sämre än den de kom ifrån. De fiskar som gör valet att passera i sådana fiskvägar blir förlorare jämfört med de som inte passerar. Det är svårt att se hur det skulle kunna leda till en bättre miljösituation jämfört med tidigare.

Av den anledningen rekommenderar SLU en större ödmjukhet inför åtgärdsförslagen, att man inte tar för givet att en fiskpassage leder till att miljösituationen förbättras. I många fall kommer fiskpassager med stor säkerhet att bidra till bättre miljö, men det kommer också att finnas situationer där tiden kommer att utvisa att miljön inte blev bättre av fiskpassager och att miljö kvalitetsnormen inte nödvändigtvis nås.

Det går att utvärdera i förväg om fiskpassager kan förväntas ge någon positiv effekt på miljön och det finns även beräkningsverktyg tillgängliga för den typen av utvärderingar. Eftersom inte alla prövningsgrupper har påbörjat sitt arbete i samverkansprocessen med att ta sig an åtgärdsförslagen finns fortfarande tid för Vattenmyndigheterna att se över åtgärdsförslagen så att verksamhetsutövarna får mer genomarbetade åtgärdsförslag att ta ställning till.

SLUs centrumbildning *Vattenkraft, miljö och samhälle* kommer att anordna kortare utbildningar under hösten om vattenkraft och miljö där bland annat problematiken kring habitat- och konnektivitetsförluster orsakade av vattenkraftsdammar tas upp. Vattenmyndigheterna, liksom andra myndigheter, är välkomna att delta i dessa utbildningar.

Det vore olyckligt om det blir förekomst av fiskpassage som kommer att avgöra om Vattenmyndigheterna bedömer statusen/potentialen som god oavsett om strömvattenlevande arter påverkas positivt eller inte av fiskpassagera.

Beslut om detta yttrande har på rektors uppdrag fattats av dekan Torleif Hård vid fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap samt prodekan Christer Björkman vid fakulteten för skogsvetenskap efter föredragning av koordinator Fredrika von Sydow. Innehållet har utarbetats av universitetslektor Kjell Leonardsson vid institutionen för vilt, fisk och miljö och forskare Johan Östergren vid institutionen för akvatiska resurser.

Torleif Hård

Christer Björkman

Fredrika von Sydow